

lékát teszik ki, sok egyéni sorsot tárnak az olvasó, valamint a még ma is élő hozzátartozók vagy leszármazottak elé.

Az egyes biográfiák a születési és haláladási adatokat, a szülők nevét, az apa foglalkozását, a tiszt vallását, tanulmányait, szolgálati előmenetelét, szakmai beosztásait, továbbá – akiről csak lehetett – a második világhéges utáni sorsát foglalják össze.

Az egyes életrajzok terjedelme a rendelkezésre álló források mennyiségétől és használhatóságától, megbízhatóságától függően igen változó, néhol csak néhány sort, néhol pedig egy egész oldalt tesznek ki. Ha valakiről feltehető volt, a szerzők az életrajz mellé képet is mellékeltek.

A kötet végén található Függelékben a szerzők felsorolják a honvéd lovasság 1938 és 1945 közötti dandár-, ezred-, és osztályparancsnokait, táblázatokban foglalják össze az önálló huszárszázadok előjáróit, a 2. magyar hadsereg 1942–43-as hadműveleteiben, a Magyar Megszálló Erők 1941–44 közötti ukrajnai állomásozásban, az 1944–45-ös magyarországi és erdélyi hadműveletekben részt vett huszárszázadok tevékenységét.

A könyvet 34, korabeli magyar kitüntetések, tiszti élet- és csoportképeket, uniformi-

sokat, ismertebb személyeket ábrázoló fénykép teszi szemléletesebbé.

Engedtessek meg a könyv ismertetőjének egy rövid észrevétel, amely magától értetődően semmit nem von le a munka értékéből. Véleményem szerint az életrajzok adatainak részletes elemzése lehetőséget adott volna a bevezetőben egy, a honvéd huszártiszti kar egészére vonatkozó rövidebb társadalmi-szociológiai összehasonlítás elkészítésére, amelynek segítségével az olvasók a lovas fegyvernem történetének további érdekes adalékaival, a korszakos szakemberek pedig későbbi vizsgálódásaikhoz még több új szemponttal lettek volna gazdagabbak.

A mindenképpen hiánypótló kötet a második világháború történetét kutató had- és köztörténészek, valamint az egykori huszártisztek hozzátartozói vagy leszármazottai, továbbá a hazánk hadtörténelme iránt érdeklődő széles olvasóközönség figyelmére egyaránt számot tarthat.

Csak reményünket fejezhetjük ki, hogy a szerzőpáros jóvoltából a második világháború idején a honvédség többi fegyverneménél szolgált tisztek életrajzát is hamarosan kezünkben tarthatjuk.

Balla Tibor

WOLFGANG ETSCHMANN – TAMARA SCHEER – ERWIN A. SCHMIDL

AN DER GRENZE

Der erste Einrückungstermin des Bundesheeres und der Einsatz während der Ungarnkrise 1956

(Vehling Verlag GmbH., Graz, 2006. 173 o.)

Az utóbbi egy évtizedben egész Európában megélnékül az érdeklődés az 1956-os magyarországi események, továbbá a hazánkkal szomszédos országokban akkoriban foganatosított politikai és katonai intézkedések iránt. A téma népszerűsége ma is töretlen: részben a korabeli és eddig még ismeretlen dokumentumok túlnyomó többségének kutathatóvá válása, részben a ma is élő egykori szemtanúk és résztvevők azon nyilvánvaló törekvése és ígénye miatt, hogy a történelmi mértékkel mérve közelmúltnak számító történésekről a koráb-

biakhoz képest alaposabb, hitelesebb és feltétlenül árnyaltabb képet kapjon a mai kor nemzedéke.

Az elmúlt esztendőben számos magyar és idegen nyelvű dokumentumkötet, szakmai összefoglalás, képes album látott napvilágot az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulója alkalmából. Ennek kapcsán számosan vizsgálták a témakör különböző – politikai, hadtörténeti, gazdasági, társadalmi és szociológiai – aspektusait. Ezek sorába illeszkedik a tetszetős kivitelű és témájában kü-

lönlegesnek számító kötet is. Csak üdvözölni tudjuk, hogy a – nem csak osztrák – szakmai berkekben jól ismert szerzőhármas választása éppen az egy évvel korábban, a négyhatalmi megszállás alól felszabadult második Osztrák Köztársaság újonnan szervezett szövetségi hadserege, a Bundesheer legelső – az 1956 őszen a magyar határon felállított vasfüggöny mentén történt – bevetésének feldolgozására és bemutatására esett.

A könyvet számos, korabeli szemtanúk által írt visszaemlékezés-részlet, napilapokból idézett tudósítás, eredeti fénykép, továbbá számítógépes ábra teszi élvezetes és hasznos olvasmánnyá.

A rövid bevezető után *Wolfgang Etschmann* professzor, az Osztrák Szövetségi Hadsereg Hadtörténeti Kutatóosztályának vezetője által írt tanulmány a földkerekség politikai és stratégiai helyzetét mutatja be az 1956-os, béke nélküli esztendőben. A szerző áttekinti az 1945–1956 közötti időszak leglényegesebb világpolitikai történéseit, felvázolja az Egyesült Államok és a Szovjetunió stratégiai helyzetét, bemutatja az 1945 után kialakult nyugati (NATO) és keleti (Varsói Szerződés) katonai szövetségi rendszerek létrejöttének folyamatát. Foglalkozik a kettészakított Németország helyzetével, a nyugati szövetséges nagyhatalmak – az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország – második világháború utáni szerepével. Röviden összefoglalja az 1950–53 között lezajlott koreai háború világpolitikára gyakorolt hatását. Kitér az Indokínában, Malaysiában és Kenyában zajló, gyarmattartók elleni harcokra, továbbá azok társadalmi következményeire. Összezi az 1956-os esztendőben a Földközi-tenger térségében kialakult három válsággócban (Algéria, Ciprus, Szeuz) történeteket, vagyis az 1954-től zajló algériai háborút, a Cipruson a britek ellenében kibontakozott felkelés, valamint az 1956 őszen tetőzött egyiptomi, szeuzi válság lényegét. Végezetül megállapítja, hogy a hidegháborús kelet-nyugati szembenállás az ún. harmadik világban zajló háborúk és az ott végbement politikai változások során is tetten érhető, érzékelhető volt.

Erwin A. Schmidl egyetemi docens – az Osztrák Szövetségi Hadsereg Védelmi Akadémiáján működő Stratégiai és Biztonságpolitikai Intézet vezetője, az Osztrák Hadtörténeti Nemzeti Bizottságának elnöke, (akinek neve alatt 2003-ban már megjelent egy német

nyelvű önálló kötet Ausztria és a magyarországi 1956 kapcsolatáról) az 1956 október végi–november elejei, hazánkban lezajlott eseményeket és az azok által kiváltott osztrák reakciókat állítja vizsgálódásai középpontjába. Tanulmányában röviden ismerteti a magyar forradalom és szabadságharc időbeni lefolyását, a szovjet katonai beavatkozást és annak politikai következményeit. Megvizsgálja Ausztria 1956-os bel- és katonapolitikai helyzetét, részletesen ír a 180 000, Magyarországról érkező menekült határátlépésének lezajlásáról, társadalmi befogadásukról, annak gazdaságot terhelő vonzatairól. Megtudhatjuk, hogy a magyar határon fekvő Rechnitznél november 23-án osztrák és szovjet katonák között történt összetűzés során az utóbbiak közül elesett harcos holttestét később hivatalosan átadták a szovjet hatóságoknak.

Tamara Scheer, az Osztrák Szövetségi Hadsereg Védelmi Akadémiájának PhD ösztöndíjasa tanulmányában az osztrák szövetségi haderő 1956-os állapotát veszi górcső alá. Ismerteti az 1955 szeptemberében elfogadott véderőtörvény rendelkezéseit, amelynek segítségével a következő évtől 40 000 fős hadsereg felállítását célozták meg. Bemutatja az osztrák Honvédelmi Minisztérium és a három csoportba, valamint nyolc dandárba tömörülő hadsereg csapatainak szervezeti felépítését, állomáshelyeik területi elhelyezkedését. Részletesen megismerhetjük az újoncokkal együtt összesen 23 000 főt számláló Bundesheerben használatos, részben amerikai, részben szovjet fegyverzetet, a teljesen új, 56 mintájú egyenruhát. A szerző ír a korábban a szövetséges nagyhatalmak által használt és rossz állapotban visszahagyott laktanyákról, a katonai panaszbizottság felállításáról, amely az egyenruhába bújtatott civilek jogainak védelmét szolgálta.

Következő közleményében *Tamara Scheer* az 1956. október 15-én bevonult és elsőként szolgálatot teljesítő 13 000 osztrák sorkatona mindennapjait vetíti elénk. Szemléletesen bemutatja az újoncok korántsem pozitív, de előítéletektől mentes hozzáállását a katonai szolgálathoz. Számos korabeli résztvevő visszaemlékezését felvonultatva idézi fel az 1956 nyarán lezajlott sorozásokat és az újoncok október közepén történt bevonulását. Megtudhatjuk, milyen volt az élet a kaszárnyákban. Megismerkedhetünk az alapképzéssel, a bakák ellátásával (havonta 150 Schilling zsoldot

kaptak), szórakozási lehetőségeikkel, ruházataikkal és fegyverzetükkel. A fejezet írója végezetül arra a megállapításra jut, hogy az újoncok számára a katonai szolgálat alapvetően pozitív élmény maradt.

Erwin A. Schmidl és *Tamara Scheer* közös tanulmányukban az osztrák fegyveres erő 1956 őszén az államhatárok védelmében történt bevetését elemzik. Részletekbe menően megismerhetjük a 350 km hosszú osztrák–magyar határon felvonult három (1., 2. és 5.) dandár, továbbá a Bécs valamint Graz környékén rendelkezésre álló kisebb tartalékok október 27. és december 15. közötti tevékenységét. Tudomást szerezhetünk arról, hogyan reagált a tiszti és a sorállomány a magyarországi események változásaira, hogyan folytatták a határ menti járőrözést nap mint nap, milyen ellátásban részesültek, hol szállásolták el őket. A leíratakból kiderül, hogy a hadsereg az osztrák csendőrséggel és a vámőrséggel is kiválóan együttműködött, feladatai közé elsősorban a határra érkező menekültek segítése és gyűjtőhelyekre kísérése, a fegyveres szabadságharcosok, illetőleg magyar katonák lefegyverzése tartozott. Megtudhatjuk, hogy 1956. november 4. után az osztrák katonai vezetés már komoly szovjet, sőt csehszlovák támadástól is tartott, ezért a határtól távolabb eső terepszakaszokon védelmi állások kiépítését rendelték el, noha a hadsereg akkori állapotában vajmi kevés eséllyel vehette volna fel a harcot a

szovjet csapatok ellen. A katonaság magyar határ mentén történt bevetésére másodszer 1957 januárja és áprilisa között került sor, amikor is az osztrák vámőrség feladatainak ellátásában segédkezett.

Erwin A. Schmidl a könyv utolsó fejezetében vonja meg az 1956-os események mérlegét. Kifejti, hogy Ausztria kész volt egy évvel korábban elnyert szuverenitását és semlegeségét a kelet felől jövő fenyegetések ellen megvédelmezni. Az Osztrák Szövetségi Hadsereg számára ez a bevetés számos tapasztalattal szolgált, amelyeket a későbbiekben szervezeti, irányítási és fejlesztési tekintetben egyaránt jól felhasználhattak. Az újonnan felállított fegyveres erő kiállta első próbáját. A szerző úgy véli, a honvédelem a következő évtizedekben – részben az 1956-os események szerecsés és pozitív kimenetele miatt – nem volt igazán fontos kérdés Ausztria számára, ami abban is megnyilvánult, hogy a haderő nem kapta meg azt a figyelmet a politikusok részéről, amely megillette volna.

A feltétlenül hiányótló, mindenki által jól használható, olvasmányos összefoglaló mű elsősorban az Ausztria modern kori története iránt érdeklődő szélesebb olvasóközönségnek íródott. Meggyőződésem azonban, hogy a kötetet az 1956 történetével behatóbban foglalkozó köz- és hadtörténészek is haszonnal, élvezettel forgathatják.

Balla Tibor